

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції

Отже, загадка як жанр сучасного фольклорного дискурсу виступає як багатогранне утворення. Вбираючи в себе як традиційні, так і власне сучасні тексти, жанр загадки в умовах сучасної дійсності відображає актуальні смисли культури, певним чином «пристосовуючись» до нових умов побутування.

Література

1. Бэндлер Р. Структура магии. – Т. 1. Книга о языке и психотерапии / Р. Бэндлер, Д. Гриндер. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2004. – 256 с.
2. Дандис А. О структуре пословицы / А. Дандис // Паремииологический сборник. Пословица. Загадка. / Сост., ред. и пред. Г. Л. Пермяков. – М.: Наука, 1978. – С. 13–34.
3. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремииологии / Г. Л. Пермяков. – М.: Наука, 1988. – 236 с.
4. Сендерович С. Я. Морфология загадки / С. Я. Сендерович. – М.: Школа «Языки славянской культуры», 2008. – 208 с.
5. Юдин А. В. Ономастикон восточнославянских загадок / А. В. Юдин. – М.: ОГИ, 2007. – 120 с.
6. Taylor A. English Riddles from Oral Tradition / A. Taylor. – Cambridge: Cambridge University Press, 1951. – 959 p.

Горбачова Н. І.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ СПІЛКУВАННЯ КЕРІВНИКА ТА ПІДЛЕГЛОГО (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО КІНОДИСКУРСУ)

The article deals with the analysis of communication norms between an employer and an employee. The factors which cause the violation of relationship between workers of different rank on the material of the film discourse are studied.

Сучасні лінгвістичні студії приділяють особливу увагу вивченню того, як мова використовується в процесі життєдіяльності суспільства, ефективність якого значною мірою визначається рівнем міжособистісних стосунків між керівником і підлеглим [4, с. 144]. Невід’ємними рисами сучасного стилю керівництва є ввічливість, тактовність, довіра і повага до співбесідника, що узгоджується з вимогами конвенцій спілкування.

Менеджер у взаємостосунках з оточуючими його людьми – підлеглими, колегами, діловими партнерами – керується принципами людяності, поваги до особистості [7, с. 226].

Наше дослідження персонажного мовлення сучасного англомовного кінодискурсу **має на меті** виявити, як соціально-статусні характеристики мовця та слухача впливають на перебіг взаємодії у ситуації спілкування керівника та підлеглого.

Знання правил етикету і вміння їх використовувати є важливим для сучасного керівника, оскільки значна частина його робочого часу проходить у спілкуванні з людьми, як правило у ситуаціях нерівного статусу сторін, коли один займає місце керівника, інший – підлеглого [5, с. 52]. Ставлення керівника до підлеглого впливає на характер ділового спілкування, визначає його морально-психологічний клімат.

Специфіка служби, несиметричність службових відносин і наявність субординації спричинили творення спеціальних правил і норм службового етикету, які формують поведінку і взаємостосунки співробітників у різних конкретних службових ситуаціях, з якими щоденно зіштовхуються керівник і підлеглий [5, с. 52]. На офіційному рівні в англомовному суспільстві спілкування ведеться з дотриманням принципу ввічливості [8, с. 38]. Соціальна обумовленість вчинків та намірів співбесідників виражається в стилі їх мовленнєвої поведінки, яка оформлюється інакше, ніж мовленнєва поведінка в побуті, спілкуванні з приятелями або у ситуації спілкування з незнайомцями.

Проте, у ситуації, коли керівник або підлеглий не дотримується норм етикету, не виконує посадових вимог, можуть виникати конфліктні ситуації. Відхилення від офіційного рівня ввічливості в офіційній обстановці сприймається як явна неповага до співбесідника. У такому випадку соціальні ролі керівника і підлеглих можуть не відповідати їх офіційному статусу, що спричинює домінування соціального статусу над офіційним. Порушення офіційного статусу можуть викликати різні фактори: соціальні (гендер, вік, політичні погляди, родинні зв'язки, ставлення колективу, соціальний статус та ін.), психологічні (досвід, ціннісні орієнтації, емоційний стан, зацікавленість у справі, ставлення до керівника та ін.), а також ситуативні (прийняті рішення, недостатня інформованість та ін.).

Мовець може вдаватися до різних стратегій і тактик в одній і тій же ситуації, і вибір залежить від ступеня адекватності ситуації спілкування та статусної позиції учасників діалогу. Аналіз мовленнєвої характеристики мовців з різними соціальними статусами ставить на меті виявлення і відбір значимих варіантів, їх класифікацію, а також визначення факторів, що дозволяють надавати перевагу одному варіанту над іншим [3, с. 78].

Для ілюстрації порушення норм спілкування між керівником і підлеглим розглянемо наступний приклад. Конфлікт виникає між інтерном Крістіною, яка не вважає за потрібне пересаджувати печінку від сина до батька, оскільки той б'є свою дружину, і старшим лікарем Берком, який не поділяє її думки.

DR. BURKE: Would you care to explain?

CRISTINA: Seibert is a wife beater. Her films show years of abuse.

DR. BURKE: I didn't know that but still ...

CRISTINA (interrupts): Multiple fractures. She has a kidney bleed from a beating she took last week. Plus it was, it was his road rage that caused the accident. The guy in the other car died!

DR. BURKE: And that means what? No heroic measures? Leave him on the table?

CRISTINA: Well if it were up to me ...

DR. BURKE (interrupts): Think like a surgeon Dr. Yang! We have a dying patient and a liver that could save him.

Дана ситуація слугує прикладом боротьби емоцій і власних переконань з професійними обов'язками. Напередодні у палаті інтерн не поспішає переконувати сина віддати печінку і своїми словами вселяє у нього невпевненість у правильності прийнятого рішення. Лікар Берк обурений зухвалою поведінкою інтерна і вимагає пояснень формально використовуючи тактику прохання, залишаючись у полі кооперації (*Would you care to explain?*), виражену мовленнєвим актом (МА) реквестиву у формі питального речення. Хоча вербально його вимога звучить ввічливо, наявність дієслова *care*, його тон і жести входять у протиріччя з МА реквестиву. Інтонація висловлення низхідна, хоча нормою для таких запитань є висхідна модель, що вказує на категоричність і обурення лікаря разом із позою «руки на поясі», яка слугує для передачі агресивного ставлення [1, с. 89].

У відповідь Крістіна вдається до тактики аргументації, що реалізують МА констативу (*Seibert is a wife beater. Her films show years of abuse*). Низхідна модель інтонації вказує на її непохитну позицію, а схвильований шепіт підкреслює її емоційні переживання.

Оскільки інформація є новою для лікаря (*I didn't know that*), його тон стає м'якшим, а поза перестає бути агресивною, проте друга частина репліки (*but still...*), яка свідчить про його бажання навести контраргумент, залишається незакінченою. Крістіна, скориставшись нагодою порушує принцип ввічливості та статусні приписи, перебиває керівника та продовжує реалізувати тактику аргументації, яку комбінує з тактикою психологічного тиску.

У відповідь лікар Берк вдається до серії риторичних квесетивів, які реалізують тактику незгоди (*And that means what? No heroic measures? Leave him on the table?*) та привертають увагу слухача до висловлення [2, с. 136] та повідомляють про рішення мовця прооперувати пацієнта, на що вказує його рівний і впевнений тон.

Крістіна робить спробу відповісти, однак лікар Берк перебиває її, використовуючи МА ін'юнктиву, що апелює до її обов'язків (*Think like a surgeon Dr. Yang!*) та підкреслює вищий статус лікаря. Звертання *Dr.* слугує нагадуванням інтерну про офіційний характер ситуації.

Таким чином, у ситуації спілкування керівника та підлеглого, порушення останнім рольових очікувань призводить до конфронтації та бажання керівника підтвердити свій авторитет шляхом використання прямих директивів та повернення інтеракції до офіційного русла. Крім того, аналіз даної ситуації ілюструє вплив таких психологічних факторів, як емоційний стан і ціннісні переконання на порушення офіційних ролей підлеглого і виникнення конфліктної ситуації з керівником.

Перспективу даного дослідження становить аналіз тактико-стратегічної організації висловлень мовців у ситуації спілкування керівника та підлеглого з урахуванням інших соціально-статусних характеристик, таких як вік, стать, етнічна приналежність.

Література

1. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли окружающих по их жестам / А. Пиз. – М.: Эксмо, 2003. – 174 с.

2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов / И. В. Арнольд. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
3. Борисенко Н. Д. Відмова крізь призму Принципу ввічливості: комунікативно-прагматичний аспект (на матеріалі сучасної британської драми) / Н. Д. Борисенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2016. – № 22. – С. 77–79.
4. Гительмахер Р. Б. Социально-психологические особенности отношения исполнителей к руководителю / Р. Б. Гительмахер // Вопросы психологи / Ред. А. М. Матюшкин, А. В. Брушлинский. – 1991. – №4. – С. 144–151.
5. Мельников О. Н. Руководитель и подчиненный / О. Н. Мельников, В. Г. Ларионов // Российское предпринимательство. – 2001. – №11. – С. 52–59.
6. Распопов В. М. Управление изменениями / В. М. Распопов. – М.: Магистр, 2009. – 333 с.
7. Шатун В. Т. «Я – начальник, ты – ...». О менеджменте популярно и конкретно: Учебно-практическое пособие / Т. В. Шатун. – Николаев: Изд-во НГГУ им. Петра Могилы, 2005. – 344 с.
8. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech // – L., N.Y.: Longman Linguistic Library, 1983. – 250 p.

Деркач Н. В.

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка*

ПРОСОДИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ З ФУНКЦІЄЮ НЕСХВАЛЕННЯ, ОСУДУ ТА КРИТИКИ

The article focuses on studying the peculiarities of the intonation of the English proverbs with the emotional and modal meaning of disapproval, blame and criticism. The influence of the emotional and pragmatic potential of the pronounced proverb upon its prosodic features actualization is considered. The effect of using intonation as a means of intensifying or contrasting the lexical components of the proverbs is reviewed.

Прислів'я завжди викликало жвавий інтерес мовознавців як один з різновидів фольклорного твору, що віддавна уживається в мовленні для передачі цілої низки нюансів значення. Розгляду прислів'їв як мовної одиниці, що в мовленні набуває певного прагматичного спрямування й